

Fundacja
Aleksandra Kwaśniewskiego
AMICUS EUROPAE

POLICY PAPERS

Nr 16/2011

Piotr MACIĄŻEK

NOWY WYMIAR ROSYJSKIEJ „BLISKIEJ ZAGRANICY”

Warszawa, 30 maja 2011 roku

Sentymenty kolonialne są w Federacji Rosyjskiej żywe z prostego powodu – w przeciwieństwie do dawnych imperiów i ich zamorskich domen, współczesne „kolonie” rosyjskie przylegają bezpośrednio do granic państwowych dawnej metropolii. Ich uzależnianie nie następuje dziś większych trudności dzięki porzuceniu łagodnego, dotacyjnego charakteru poszerzania moskiewskich interesów (Jelcyn). Nowym, skutecznym narzędziem rosyjskiej dyplomacji stała się prowadzona z wielkim rozmachem polityka, którą można określić mianem „naddniestrzacji”. W zależności od sytuacji geopolitycznej, wykorzystuje ona szerokie spektrum środków politycznych, gospodarczych i militarnych.

Najbardziej spektakularnym przejawem „naddniestrzacji” jest oczywiście sztuczne podtrzymywanie zamrożonych konfliktów w Mołdawii, Gruzji, Armenii i Azerbejdżanie). W jego ramach można wyróżnić wcielanie się Rosji w rolę nominalnego arbitra (z reguły sprzyjającego jednej ze stron) oraz tworzenie „międzynarodowych” (czytaj: rosyjskich) sił na terenach separatystycznych, których zadaniem jest eskalowanie konfliktu i wspieranie strony alienującej się od oficjalnie uznawanych czynników państwowych (obecnie mamy z tym do czynienia właśnie w Naddniestrzu). Działania te uzupełnia polityka paszportowa Rosji, tzn. nadawanie mieszkańcom quasi-państw obywatelstwa federalnego i tworzenie na ich terenach sztucznej mniejszości rosyjskiej w celu legitymizacji agresywnych działań Moskwy (warto odnotować, że strategia taka szeroko stosowana była przez Hitlera w Sudetach).

Kolejnym etapem „naddniestrzacji” jest militaryzacja regionów separatystycznych. Zwiększanie kontyngentów wojskowych (oficjalnie „pokojowych”) wbrew zawartym umowom międzynarodowym, rozbudowywanie nielegalnych baz wojskowych (np. rozmieszczanie rakiet „Toczkę” w Abchazji, rozbudowa bazy wojskowej Ugardanda na obrzeżach Dżawy), kontrola strategicznych punktów (np. nominalnie gruziński Tunel Rokijski) etc.

Działaniom wewnętrznym (na terenach separatystycznych) towarzyszą zewnętrzne, do których możemy zakwalifikować m.in. ignorowanie oficjalnych granic państwowych (np. przerzut broni, penetracja służb specjalnych), przemieszczanie się „bezpaństwowych” paramilitarnych oddziałów ochotniczych (np. ochotnicy z Północnej Osetii w 2008 roku), czy oficjalne manewry armii FR (np. Kaukaz 2008, podczas którego ćwiczone atak na fikcyjną republikę postradziecką; działania te zapoczątkowały Wojnę Pięciodniową). Tworzenie quasi-państw zabezpiecza region przed zachodnią penetracją, uzależnia je od Federacji, a w dalszej perspektywie może stanowić preludium do ich aneksji.

Kolejnym przykładem „naddniestrzacji” może być szerzenie tzw. „suwerennej demokracji” – modelu ustrojowego oficjalnie obowiązującego dziś w Rosji. Wrażenie bałaganu czy niespójności terytorialnej postradzieckiego państwa aspirującego do członkostwa

w strukturach zachodnich może przecież nie wystarczać. Dodatkowym zabezpieczeniem staje się więc wspieranie rosyjskiego modelu ustrojowego. W takich przypadkach parademokratyczne procedury uzupełniają z reguły wielokadencyjne aneksy do ustaw zasadniczych, równoległe do oficjalnych państwowe stanowiska „honorowe” (np. Lidera Narodu w Kazachstanie), cenzura i centralizacja. Powszechne są również fałszerstwa wyborcze, stopniowane wedle rozwoju cywilizacyjnego i geograficznego położenia prowincji, w jakiej można je zaobserwować (podczas klasycznych wyborów jest to z reguły około 50% głosów w Rosji właściwej i niemal 100% w Republikach Kaukazu Północnego. To zjawisko tłumaczy np. powołanie Frontu Narodowego przez W. Putina w obliczu jego spadającej popularności). Z reguły władca separatystycznej prowincji posiada rosyjski *jarlyk* (jak np. Eduard Kokojty) lub jest mobilizowany do posłuszeństwa przez konkurencyjne struktury posiadające półoficjalne wsparcie Kremla (np. funkcjonujący w Naddniestrzu układ Smirnow- Kaminski).

Struktury regionalne na terytorium poradzieckim to narzędzie rosyjskiej dominacji, promowane szczególnie od czasów Putina (uznał, że WNP nie wypełnia swojej roli). W kontekście polityki „naddniestrzycy” pełnią one szczególną rolę – utrzymują *status quo* i blokują penetrację zachodnich struktur politycznych. Mogą, jak Euroazjatycka Wspólnota Gospodarcza, dozować kredyty do państw penetrowanych przez Rosję. Są one z reguły zbyt małe, by uzdrowić pełne spektrum problemów gospodarczych, ale jednocześnie na tyle duże i uzależniające, by pozwolić trwać dotychczasowej, autorytarnej ekipie u władzy (np. Białoruś). Unia Celna tworzona przez Rosję, Białoruś i Kazachstan w przestrzeni postradzieckiej pełni rolę UE-bis, NATO-bis to z kolei Organizacja Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym (posiada ona możliwość militarnego interweniowania w wewnętrzne sprawy swoich członków). Kopiowanie zachodnich struktur to element mający zablokować integrację terytoriów postradzieckich z Zachodem.

Reforma wojskowa ministra Sierdiukowa to ostatni element polityki „naddniestrzycy”. Za cel wzięła sobie przystosowanie federalnej armii do działań w ramach konfliktu lokalnego (redukcja jej liczebności, zmiana systemu dowodzenia na trójstopniowy, modernizacja uzbrojenia). Logika przezbrajania całych jednostek, a nie poszczególnych komponentów armii, ma przyspieszyć proces przebudowy zbrojnego ramienia Kremla (koniec reformy jest planowany na 2020 rok). W długofalowej perspektywie armia federalna ma wzmacniać politykę zagraniczną Moskwy wobec mniejszych podmiotów politycznych, znajdujących się w jej geopolitycznym sąsiedztwie. Przykład asertywnej postawy FR wobec Gruzji w 2008 roku może być więc jedynie preludium do podobnych konfliktów wszczynanych w obronie rosyjskiej racji stanu.

Podsumowując nową politykę rosyjską wobec „bliskiej zagranicy” jeszcze raz wymienimy jej najważniejsze elementy: tworzenie terytoriów separatystycznych, ich militaryzacja i penetracja; związanie ich z Rosją za pomocą suwerennej demokracji oraz odpowiedniej moderacji otoczenia geopolitycznego. Służą temu organizacje międzynarodowe w zasadzie imitujące zachodnie pierwowzory, pozorny arbitraż międzynarodowy czy pozorowanie misji pokojowych na penetrowanym obszarze. Ostatnim elementem „naddniestryzacji” jest tworzenie *casus belli* za pomocą sztucznych mniejszości rosyjskich w infiltrowanych quasi-państwach oraz cierpliwość Kremla w oczekiwaniu na nowy, wielobiegunowy ład.

Najpoważniejszą konsekwencją „naddniestryzacji” jest podważenie pozimnowojennego systemu bezpieczeństwa opartego na „Karcie Paryskiej” OBWE. Zakładała ona nienaruszalność granic, negację stref wpływów, równy dostęp do bezpieczeństwa każdego kraju w Europie oraz swobodę zawierania sojuszy. „Naddniestryzacja” to zatem rewizjonistyczna polityka „Drugiego Locarno” – akceptacji zasad „Karty Paryskiej” przez Zachód i ich podważania na wschodzie, w przestrzeni postradzieckiej.

* * *

Piotr A. Maciążek - ekspert Zespołu Analiz Fundacji Amicus Europae.
Publicysta, redaktor naczelny Polityki Wschodniej (www.politykawschodnia.pl), komentator Europejskiego Centrum Analiz Geopolitycznych

Tezy przedstawiane w serii „Policy Papers” Fundacji *Amicus Europae*
nie zawsze odzwierciedlają jej oficjalne stanowisko.

Nadrzędną misją Fundacji AMICUS EUROPÆE jest popieranie integracji europejskiej, a także wspieranie procesów dialogu i pojednania, mających na celu rozwiązanie politycznych i regionalnych konfliktów w Europie.

Do najważniejszych celów Fundacji należą:

- Wspieranie wysiłków na rzecz budowy społeczeństwa obywatelskiego, państwa prawa i umocnienia wartości demokratycznych;
- Propagowanie dorobku politycznego i konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej;
- Propagowanie idei wspólnej Europy i upowszechnianie wiedzy o Unii Europejskiej;
- Rozwój Nowej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem Ukrainy i Białorusi;
- Wsparcie dla krajów aspirujących do członkostwa w organizacjach europejskich i euroatlantyckich;
- Promowanie współpracy ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki, szczególnie w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego i rozwoju gospodarki światowej;
- Integracja mniejszości narodowych i religijnych w społeczności lokalne;
- Propagowanie wiedzy na temat wielonarodowej i kulturowej różnorodności oraz historii naszego kraju i regionu;
- Popularyzowanie idei olimpijskiej i sportu.

FUNDACJA AMICUS EUROPÆE

Al. Przyjaciół 8/5, 00-565 Warszawa,
Tel. +48 22 848 73 85, fax +48 22 629 48 16
www.kwasniewskialeksander.pl
e-mail: fundacja@fae.pl